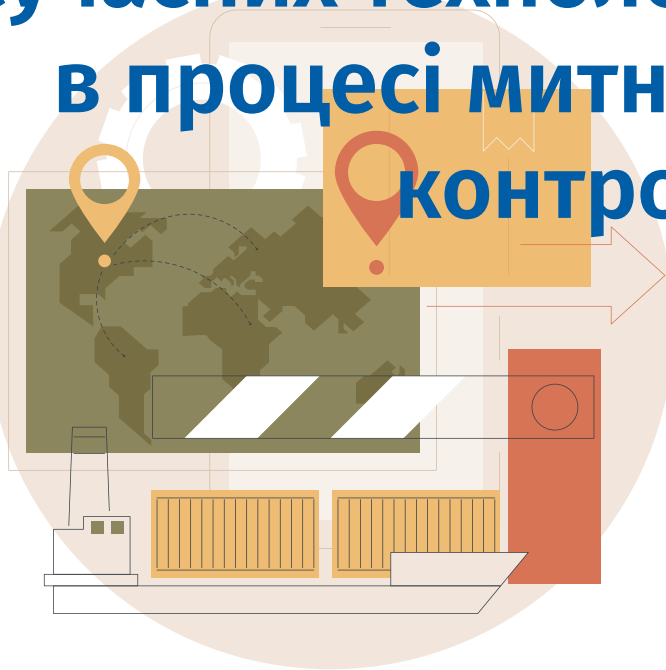

Використання сучасних технологій в процесі митного контролю

SFPA
Slovak Foreign Policy Association

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Для реалізації проекту «Безпечний та інклюзивний кордон між Словаччиною та Україною – SIBSU» було виділено грант від Ісландії, Ліхтенштейну та Норвегії у сумі 832 827,00 євро через програму ЄЕЗ. Проект співфінансується з державного бюджету СР.

Мета проекту SIBSU полягає у сприянні обміну новітніми ідеями, сучасним досвідом, знаннями та інформацією між прикордонними органами та митними службами Словаччини та України. Ми впевнені, що аналіз можливостей для поглиблення інтегрованого управління кордоном сприятиме суттєвому підвищенню обізнаності та розуміння системи роботи прикордонних органів та митних служб в прикордонних регіонах та муніципалітетах Словаччини та України. Серед результатів проекту є також проведений аналіз впливу близькості кордону на соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів, визначення перспективних напрямків для українсько-словацького транскордонного співробітництва.

Логотипи всіх виконавців проекту: www.sibsu.sk

ápenhet

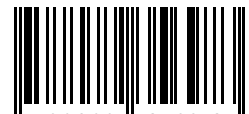
State Border Guard
Service of Ukraine

Щоб дізнатися більше про програми та проекти, які фінансуються грантами ЄЕЗ у Словаччині, відвідайте сторінку www.eeagrants.sk

Працюємо разом задля екологічної, конкурентоспроможної та інклюзивної Європи

ISBN 978-80-89356-97-3

9 788089 356973

■ Зміст

4	Технології та процес митного контролю
8	Класифікація технічних засобів митного контролю
16	Організація роботи з технічними засобами
20	Навчання операторів системи сканування
22	Висновок

© Автори и Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики
Братислава/Ужгород 2022

Опубліковано:

Дослідницьким центром Словацької асоціації зовнішньої політики
Староместька 6/D, 811 03 Братислава

Автори

Радован Спішак, митниця Міхаловце (відділ спеціальних технологій)
Михайло Коваль, аналітик Центру аналізу регіональних ризиків

Редактори

Люсія Пешкова, Академія фінансового управління
Світлана Мітряєва, директор Центру аналізу регіональних ризиків

Фото © Фінансова дирекція Словацької Республіки
Графічний дизайн © Zuzana Chmelová

ISBN 978-80-89356-97-3

■ Технології та процес митного контролю

Митні органи вирішують досить широкий спектр завдань, серед яких найважливішими є завдання з припинення контрабанди товарів, що мають історичну та культурну цінність; протидія нелегальному переміщенню тютюнових виробів і алкоголю, наркотичних і психотропних речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин, вогнепальної та бойової зброї. Товари, що ввозяться на митну територію, підлягають митному контролю з моменту їх ввезення та можуть підлягати митному контролю з обох боків кордону.

Товари, що надходять на митну територію Європейського Союзу, зокрема, на територію Словаччини, пред'являються митним органам особою, зазначеною у ст. 139 абз. 1 або 3 Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) №. 952/2013 від 9 жовтня 2013 р. «Про введення Митного кодексу ЄС» зі змінами та доповненнями (далі – Митний кодекс) відразу після прибуття до митного підрозділу чи іншого визначеного місця, погодженого митними органами. Товари, що переміщуються таким чином через кордони митної території ЄС, знаходяться під митним наглядом. Митний нагляд включає в себе:

- здійснення митних формальностей;
- здійснення митного контролю, включаючи контроль після надходження;
- виконання митним органом інших заходів, відповідно до встановлених митних правил.

Митний контроль має першочергову мету захисту споживачів від товарів і продуктів, які можуть бути небезпечними або шкідливими для їхнього здоров'я, а також захисту тварин і навколишнього середовища, шляхом припинення незаконної торгівлі видами флори

та фауни, що знаходяться під загрозою зникнення, зокрема, запобігаючи поширенню захворювань рослин і тварин.

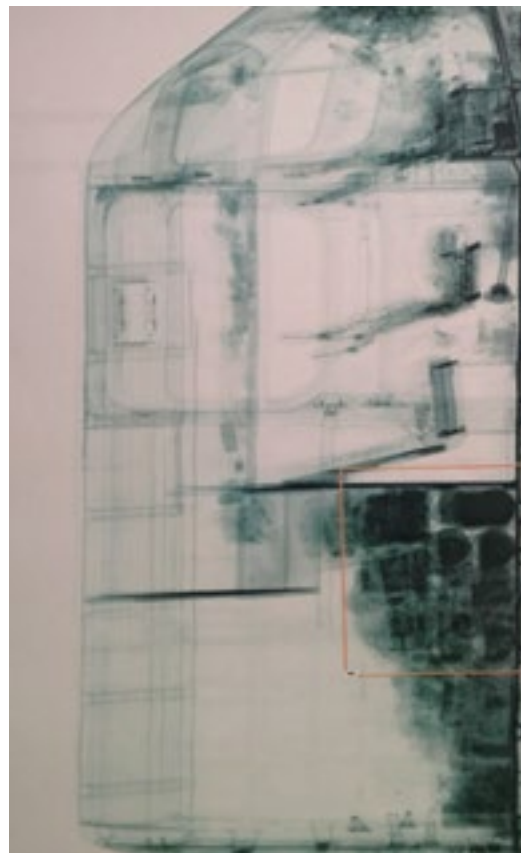
Для виконання цих завдань митні органи використовують комплекс технічних засобів, які можна поділити на такі основні групи:

- засоби, що використовуються для митного контролю товарів, транспортних засобів та осіб, що переміщуються через митний кордон;
- засоби криміналістики, які використовуються в ході розслідування злочинів;
- засоби ідентифікації товарів;
- засоби зв'язку та передачі даних для вирішення управлінських, технологічних та інших завдань;
- засоби інформаційного забезпечення збору, обробки, зберігання, пошуку та видачі інформації, необхідної для вирішення завдань митних органів;
- засоби захисту та забезпечення власної безпеки митних органів;
- засоби, що використовуються для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності (спеціальна техніка);
- засоби забезпечення роботи митниці (оргтехніка).

Основною і найважливішою частиною митного обладнання є технічні засоби митного контролю. Ми розуміємо під ними набір спеціальних категорій обладнання та окремих засобів, що використовуються митними органами в процесі митного контролю. Вони використовуються для перевірки достовірності документів декларування, перевірки відповідності змісту об'єктів контролю та поданої інформації, а також для виявлення митних правопорушень.

Застосування технічних і спеціальних засобів повинно бути безпечним для життя і здоров'я людей, тварин і рослин, не повинно завдавати шкоди вантажам і транспортним засобам і водночас відповідати вимогам:

- підвищення якості перевірки та скорочення часу такої перевірки;
- мінімальної потреби спеціального навчання працівників щодо перевірки достовірності документів або правильності класифікації товарів;
- підвищення швидкості виявлення схованок на контрольованих об'єктах;
- виявлення та припинення порушення правил перетину митного кордону.

■ Класифікація технічних засобів митного контролю

1. Засоби оперативного контролю документів

Ці засоби призначені для оперативної перевірки документів, що подаються для оформлення товарів/предметів, що перетинають митний кордон. Використовуються для виявлення ознак повної або часткової фальсифікації документу (наприклад, підчищення, хімічного травлення, нелегального друку, переклейки фотографії, склеювання елементів і інших частин документів, фальсифікації відбитків печаток, штампів, підписів, тощо)

Завдання митного контролю – виявити ознаки підробки поданого документу. На підставі цієї перевірки приймається рішення про проведення більш ретельного митного огляду підозрілого предмета та пов'язаних з ним товарів, транспортних засобів і осіб.

До таких пристроїв відносяться:

- мікроскопи, лупи;
- джерела ультрафіолетового та інфрачервоного випромінювання;
- електронні пристрої (детектор валют, магнітний контролер та ін.);
- хімічні набори, тощо.

2. Технічні засоби пошуку та контролю

Це прилади, які використовуються для перевірки важкодоступних місць в транспортних засобах, виявлення схованок у кабінах вантажних автомобілів, складських приміщеннях, інших функціональних і конструктивних елементах легкових і вантажних автомобілів,

автобусів, залізничних вагонів, морських і річкових суден, літаків, контейнерів, вантажних приміщень, тощо.

Такі засоби дають можливість огляду природних технологічних або конструктивних порожнин та отворів в підконтрольних об'єктах. Важкодоступні місця, як правило, практично не освітлені, мають невеликі отвори або отвори, розташовані в місцях, які не підходять для їх огляду (в стелі, підлозі, стінах), або більш проблематичні для виявлення і зазвичай мають обмежений доступ. Такі прилади, як зонди і дзеркала, ендоскопи, металодетектори, спеціальні засоби маркування (флуоресцентна ручка з ультрафіолетовою лампою) тощо, дають змогу уповіноваженій особі здійснити якісну перевірку.

3. Засоби діагностики/ідентифікації речовин і матеріалів

Основним призначенням технічних засобів оперативної діагностики (ідентифікації) є отримання необхідної кількості діагностичних ознак, які б дозволяли виявлення об'єктів, переміщення яких регулюється спеціальними правилами під час здійснення митного контролю.

До таких предметів належать дорогоцінні метали, дорогоцінні камені, наркотичні засоби, вибухові речовини, радіоактивні матеріали.

Для ідентифікації цих речовин і матеріалів використовуються спеціальні хімічні набори (дорогоцінні метали, наркотики, вибухові речовини), а також електронні пристрої (дорогоцінні метали та каміння, радіоактивні матеріали), механічні пристрої (каратометр для визначення вартості діамантів). У разі виникнення сумнівів щодо відповідності об'єкта огляду певним характеристикам або фактичної невідповідності заявленим даним, митні органи мають право тимчасово в адміністративному порядку затримати об'єкт, відібрати проби чи зразки з метою подальшого дослідження.

4. Засоби дослідження наркотичних речовин

На практиці існує два основних способи використання техніки для виявлення наркотиків і наркотичних речовин. При рентгеновському дослідженні використовується властивість наркотичних речовин не

поглинати рентгенівські промені, а відбивати їх. Другий спосіб заснований на аерозольній дисперсії, тобто вимірюванні мікрочастинок речовини в повітрі/в упаковці.

5. Засоби митного оформлення

Здійснення митного оформлення зводиться до проставлення на товарах або вантажах, що пройшли митний контроль, відміток митного органу у вигляді печаток, штампів, підписів відповідальних посадових осіб митного органу на відповідних митних, транспортних та інших документах, печаток або інших відміток з митною символікою.

Проставлення митних відбитків призначене для підтвердження того, що конкретний товар чи транспортний засіб пройшли митний контроль. Такі засоби використовуються для:

- митного оформлення документів;
- митного оформлення товарів і транспортних засобів.

6. Засоби візуального спостереження і контролю

Технічні засоби візуального спостереження призначені для виявлення та фіксації спроб вчинення митних правопорушень окремими особами безпосередньо в зонах митного контролю, на ділянках: зали очікування, складах, транзитних залах, зонах реєстрації, камерах зберігання багажу, стоянках, зонах зберігання конфіскованих речей, портах/причалах тощо. Митний орган веде спостереження за всією митною територією, використовуючи оптичні (наприклад, біноклі) та електронні (телевізійні приймачі, інфрачервоні перетворювачі тощо) засоби. Для документування використовуються фотоапарати, відеокамери, засоби прослуховування, тощо.

7. Засоби сканування

Чи не найбільше спростили роботу митниць сканери, за допомогою яких здійснюється перевірка різного роду об'єктів, під час якої вони фотографуються та оцінюються. Це допомагає, з одного боку,

швидше класифікувати товари за певними групами, категоріями, класами чи типами, а також виявити характерні структурні особливості укриттів.

Важливо, щоб оператори цих систем мали достатній досвід і знання характеристик, зовнішнього вигляду об'єктів митних правопорушень, схованок і були здатні виявляти їх навіть при наявності маскування (нелогічні порожнини, перешкоди, пломби тощо).

Для цього використовуються спеціальні детектори, а також пристрої, де зображення перетворюється в електричний сигнал і виводиться на монітор, розташований на значній відстані від об'єкту перевірки.

В першому випадку йдеться про перевірку ручної поклажі за допомогою конвеєрних детекторів, а в другому – про перевірку вантажних автомобілів і контейнерів в спеціальних комплексах контролю з використанням потужних джерел випромінювання.

Технічні засоби перевірки об'єму мають різноманітну природу і фізико-хімічні властивості, але мають загальні параметри, за якими здійснюється дистанційний контроль вантажу чи об'єму. Способи переміщення підконтрольних предметів через митний кордон також різні. Наприклад, нафта, нафтопродукти, газ можуть транспортуватися по магістральних трубопроводах, а також в цистернах і танкерах. Інформація про обсяги цього виду руху товарів також потребує різних технічних рішень. Пункти контролю експорту (імпорту) нафти та нафтопродуктів здійснюють технічні вимірювання їх кількісних та якісних показників для технологічних цілей, які встановлюються у відповідних митних документах. Для визначення фактичного об'єму рідини або скрапленого газу, що переміщується в залізничних (автомобільних) цистернах, а також для виявлення несанкціонованих присадок (невідповідності вмісту цистерни зазначеному в супровідних документах або наявності сторонніх предметів), використовується ультразвукові прилади та ін.

■ Організація роботи з технічними засобами

Оператори систем сканування, на практиці, виділені в окремий організаційний підрозділ. У Словаччині це Відділ спеціальних технологій митниці «Міхаловце». Окремий організаційний підрозділ було створено для того, щоб оператори системи сканування працювали автономно та не піддавалися впливу колег з інших організаційних підрозділів Фінансової адміністрації Словацької Республіки. Всі проблеми з виконанням завдань та організацією роботи на робочому місці скануючої системи вирішує начальник відділу, оскільки питання, пов'язані з контролем скануючої системи вимагають високого рівня кваліфікації. Оператори систем сканування призначені лише для роботи та оцінки зображень систем сканування. Експлуатація систем сканування та оцінка зображень – це робота, яка потребує підготовки оператора, який регулярно займатиметься цією діяльністю протягом робочих змін. Якщо оператор відсутній протягом тривалого часу (приблизно один-два тижні), він втрачає навички та досвід, отримані під час роботи зі скануючою системою. Ще однією причиною створення окремого відділу стали вимоги покращеного відбору і контролю операторів систем сканування, з метою зменшення можливості вчинення корупційних правопорушень.

Вимоги до оператора системи сканування:

- мінімум 3 роки досвіду роботи у Фінансовій адміністрації Словацької Республіки та сертифікат завершення базового митного курсу;
- вітається досвід митного контролю в пунктах пропуску, оскільки такий оператор вже має уявлення про здійснення митного контролю та виявлення нелегально переміщуваних товарів.

Цей досвід допоможе йому краще оцінити ризик контрабанди та підвищить можливість виявлення незаконного перевезення вантажів при оцінці зображень транспортних засобів, отриманих з системи сканування;

- підготовка новоприйнятого оператора системи сканування триває два місяці;
- новоприйнятий оператор перед виходом на робоче місце має бути ознайомлений з правилами та основними принципами радіаційного захисту та роботою скануючої системи, оскільки така система є джерелом іонізуючого випромінювання. При роботі зі скануючою системою необхідно дотримуватися всіх правил безпеки, щоб уникнути радіаційного опромінення;
- оператор закріплюється за робочою зміною. Новий оператор знайомиться з процесом роботи на робочому місці скануючої системи. У рамках цього процесу він знайомиться з роботою та специфікою усунення дрібних технічних проблем системи сканування, з методом оцінки зображень транспортних засобів, з комунікацією з іншими компонентами в межах Фінансової адміністрації Словацької Республіки та інших державних установ;
- через два місяці новоприйнятий оператор складає іспит, який складається з письмового тесту щодо радіаційного захисту та оцінки зображень транспортних засобів. Після успішної здачі іспиту оператор допускається до оцінки зображення та керування системою сканування.

■ Навчання операторів системи сканування

Оператори системи сканування проходять початковий курс, присвячений використанню різних типів технологій виявлення у Фінансовій адміністрації Словацької Республіки. Проходження курсу є обов'язковим для кожного оператора скануючої системи. Навчання триває один тиждень і завершується іспитом з радіаційного захисту та практичним іспитом з використання різних типів технологій виявлення. Курс розділений на теоретичну частину, під час якої студенти знайомляться з усіма типами технологій виявлення, що використовуються Фінансовою адміністрацією Словацької Республіки. Наступна частина курсу зосереджена на практичних демонстраціях техніки виявлення та оцінки зображень різних типів скануючих систем (для перевірки багажу, автомобільних і залізничних транспортних засобів). Метою даного курсу є ознайомлення посадових осіб митних органів з різними видами засобів виявлення та їх практичним використанням під час виконання службових обов'язків в ході проведення митних оглядів.

Середній курс, який триває три дні і призначений для відновлення досвіду, отриманого студентами під час першого курсу. Проходження курсу є обов'язковим для кожного оператора скануючої системи. Оператори систем сканування відвідують цей курс через рік після завершення початкового курсу.

Подальше щорічне навчання операторів скануючих систем відбувається в електронній формі «e-learning» і завершується тестуванням. Оператор системи сканування зобов'язаний проходити таке навчання раз на рік. В рамках замовлення, також було придбано кілька ліцензій оціночного програмного забезпечення зазначеної системи сканування, яке можна використовувати в системі «offline». Програмне забезпечення для оцінювання було встановлено на комп'ютерах Фінансової адміністрації Словацької Республіки та використовується для навчання операторів системи сканування.

■ Висновок

Необхідність забезпечення ефективного митного контролю широкого асортименту товарів вимагає розробки та застосування спеціальних методів і технологічних схем технічних засобів митного контролю, які повинні враховувати особливості різних типів транспортних засобів (які конструктивно можуть містити схованки і використовуватись для контрабанди), а саме методів адаптивного митного контролю.

Саме технічні засоби митного контролю здатні забезпечити ефективне виконання покладених завдань, швидку ідентифікацію об'єктів та запобігання контрабанді товарів при перетині державного кордону. Знання принципів дії технічних засобів митного контролю та їх експлуатаційних характеристик, сучасних методів їх використання є необхідною умовою високої професійної підготовки спеціалістів, діяльність яких пов'язана з переміщенням людей, транспортних засобів і товарів через митний кордон.